

tovrstne geografske problematike marsikdaj dokaj težko razumljivi. Ravno to pa je verjetno glavna odlika učbenika, ki daje tako vsestranski pogled na posamezne problemske sklope. K temu prispeva tudi mnogo bolj enakomerno upoštevanje ameriške, nemške in tudi nekatere druge tuje literature. Vtis je, da avtorica želi odpirati številna, predvsem najbolj aktualna vprašanja in se izogibati ponavljanjem vsebin iz drugih podobnih knjig. Sama že na začetku uvoda pravi, da je naloga knjige četrtona: prikazati, kako hitre spremembe v prostorski organizaciji mest in mestnih sistemov vplivajo na vsebino proučevanj, prikazati pluralistični pristop od klasične nemške in francoske šole do analitične urbane geografije, ki jo imenuje »Wachstumsdisziplin par excellence«, ter prikazati podobo prostorske organizacije mest in mestnih sistemov, slednjič pa obstoječe raziskovalno stanje prikazati v smislu deduktivnega oblikovanja teorije, induktivne raziskovalne dejavnosti in normativnih ciljev.

Obsežnemu uvodu, v katerem so obrazložena nekatera osnovna teoretična izhodišča in koncepti pristopov k proučevanju mest, sledi prikaz jedrnih vsebin urbane geografije, od klasifikacije mest in mestnih območij, modelov mestnega razvoja in obmestja, mestnih sistemov in ekonomskih elementov mestnega razvoja do urbanizacije in sistema centralnih krajev.

Drugo obsežno poglavje pa že sega korak naprej v problematiko strukture in procesov v mestnem prostoru, od upravno-ekonomskih dejavnikov, urbanističnega načrtovanja, ekonomske sestave mest do celotnega spektra segregacijskih elementov. Zaključno poglavje govori o sistemu naselij in o urbanizaciji nasploh.

Pri svojem dolgoletnem znanstveno-raziskovalnem delu na področju urbane geografije si je Lichtenbergerjeva izoblikovala številne teoretične pristope in modele, ki jih je v večjem številu v knjigi tudi prikazala. Glede na navedeno štejemo knjigo Lichtenbergerjeve za nadvse koristen prispevek k poglobljenemu in kompleksnemu poznavanju urbane problematike, koristno tudi za sosednje in druge stroke, ki se kakorkoli ukvarjajo s proučevanjem mestnega prostora.

Mirko Pak

Geografičeskoe obosnovanie ekoloških ekspertiz, Moskva 1985, str. 208

V izdaji moskovske univerze je pod redakcijo Zvonkove izšel zbornik petnajstih člankov, ki sestavljajo monografijo, namenjeno metodološkemu vprašanju. Ta se nanašajo na sestavo ekspertiz za večje gospodarske načrte, predvsem na njihovo geografsko utemeljeno zasnovo ter sploh na vlogo, ki naj jo ima pri tem geografija. Monografija pravzaprav problematizira analizo in ocenjevanje vplivov na naravno okolje. Dotika se tudi ekološko perečih proizvodenj in za te namene obravnava uporabo kart manjšega merila. Na primeru Sovjetske zveze prikazuje sheme ekoloških ekspertiz za reševanje industrijskih kompleksov črne in barvne metalurgije ter energetike.

Publikacijo je spodbudilo dejstvo, da se v SZ in drugod po svetu pojavlja v zadnjem času vse več del, obravnavajočih vprašanja, ki se tičejo vplivov različnih gospodarskih in drugih posegov človeka v naravno okolje. Gre potemtakem za dela, ki jih pogosto označujejo za ekološke eksperize, ocene, presoje, osnove ipd.

Zbornik je razdeljen na tri dele. V prvem se sedem prispevkov različnih avtorjev ukvarja s fiziognomijo ekološko-geografske ekspertize in z njenimi izhodišči. V drugem delu pet prispevkov obravnava geografsko zasnovo ekoloških ekspertiz in njihovo metodo pri različnih vrstah gospodarskih načrtov, medtem ko je tretji del posvečen ekološki ekspertizi, namenjeni rekreacijski organizaciji ozemlja ter oblikovanju naravovarstvenih con, ko gre za razmestitev industrijskih kompleksov. Naslednji prispevek obravnava kartografsko zasnovo ekoloških ekspertiz, ko gre za kmetijska ob-

močja. Zadnja študija pa v okviru ekološke ekspertize obravnava ekonomsko ocenjevanje vplivov na okolje.

Uvodoma so seveda načeta tudi vprašanja o samem pojmovanju in vsebini ekološke, oziroma ekološko-geografske ekspertize. Nakazani so pomisleki glede obeh terminov. Ustrezneje bi bilo zato govoriti o geografskih nalogah in geografski zasnovi ekoloških ekspertiz, pravzaprav o njihovi ekološko-geografski usmerjenosti. Osnovna naloga geografske ekspertize naj bi bila po Kosmačevu »preverjanje kvalitete prostorskih informacij«, oziroma »informacij o lokaciji«.

Po mnenju avtorjev so naloge geografskega dela ekološke ekspertize zelo raznovrstne. Segajo od ocene geografskega položaja načrtovanega objekta do njegovih vplivov na naravno okolje in do vprašanj stabilnosti pokrajine glede na zunanje obremenitve (naravne in antropogene) pa do upoštevanja lastnih sil, ki jih ima narava, da nevtralizira posledice negativnih posegov. Tu gre zlasti za opredelitev potenciala naravnega samočiščenja pa tudi za reševanje takih vprašanj, kot so »efekti« kompleksnega učinkovanja okolja na pokrajino pa tudi »efekt« njihovega sosedstva. Po mnenju avtorjev ima posebno mesto v ekspertizi regionalni pristop, posebno pri ekspertnem modeliranju, saj naj bi ekspertiza ravno na ravni regije vsklajevala ekonomske plane z ekološkimi možnostmi okolja in varstvom narave.

Regionalni pristop, ki je, kakor poudarjajo avtorji, posebnost geografske znanosti, utruje tudi položaj geografije v okviru ekspertize, zlasti takrat, ko gre za strukturno oceno naravnega okolja, in seveda takrat, ko je potrebna kompleksna geografska regionalizacija ozemlja. Geografske metode na tak način prispevajo k znanstveni zasnovi ekspertnih ocen pa tudi sama geografija naj bi se pri tem bogatila teoretično in praktično.

Posebej so obravnavane osnovne metode za neposredno ocenjevanje vplivov na okolje, med njimi metoda kontrolnih listov, metoda matric, metoda mrež, metoda prekrivanja shem oziroma kart, kvantitativna metoda, metoda modeliranja, vse seveda s prikazom njihovih dobrih in slabih strani.

Eden izmed prispevkov obravnava »landšaftno« karto Sovjetske zveze kot osnovo za izdelavo ekoloških ekspertiz. Take karte so namreč izraz potencialnih lastnosti naravnega okolja in zato osnovni element ekspertnega proučevanja pri presojanju različnih gospodarskih načrtov. V SZ zato stalno naraščajo potrebe po landšaftnem kartiranju v različnih merilih. Po izraženem mnenju naj bi landšaftna karta dajala dovolj zanesljive predstave o notranji strukturi, kontrastnosti in mozaičnosti pokrajine ter o dinamičnosti njenih povezav in o zvezah naravnih teritorialnih kompleksov različnih rangov. Odražala naj bi, skratka, kvalitativno karakteristiko teritorialnih kompleksov. Legenda karte sloni zato na strukturno genetični klasifikaciji landšafta, za kartografsko enoto pa ji služi pokrajinski tip, pojmovan kot celokupnost individualnih (konkretnih) landšaftov, ki se odlikujejo po genetski homogenosti in entipski strukturi.

Zanimiv je prispevek o ekološko-geografskih predpogojih za razmeščanje energetike v SZ. Prikazuje regionalizacijo največjih dopustnih moči termoelektrarn glede na pogoje za širjenje njihovih emisij v atmosferi, zlasti ekološke značilnosti učinkovanja elektrarn v različnih pokrajinskih tipih. Termoelektrarniške emisije namreč bolj prizadenejo aluvialno-sandsrke ravnine kakor morenske pokrajine s puhličnimi glinami in iglastim gozdom. Sive in črne prsti lestostepskih in stepskih pokrajin pa jih razmeroma dobro nevtralizirajo, medtem ko naj bi žveplove emisije v suhostepskem pasu vplivale na solonce in njim sorodne prsti celo pozitivno.

Pomembne so razlike glede goriva termoelektrarn (kisle oziroma bazične emisije). Zato imajo TE na mazut v lesostepskem in stepskem pasu ekološko prednost

pred drugimi pogonskimi viri. Ko pa gre za trdo gorivo, so posledice v različnih tipih naravnih pokrajin spet drugačne. Tako imajo TE na premog ekološko-geografsko prednost v gozdnem pasu, kjer se uveljavljata izpiranje in kislja reakcija prsti.

Ekološko-geografske ekspertize naj bi torej poudarjale ekološke (samočistilne) zmogljivosti okolja glede na tipologijo naravnih pokrajin (landšaftov), pri čemer so pomembne zlasti njihove klimatske, pedološke in vegetacijske poteze ter s tem povezane značilnosti ekološkega kroženja snovi in energije.

Ker publikacija načenna vrsto metodoloških in drugih vprašanj t.im. prognostične geografije in opredeljuje, v čem je geografski delež ekoloških ekspertiz, je posredno zanimiva tudi za našo ekološko-geografsko problematiko, čeprav izhaja iz drugačnih načelnih in stvarnih osnov, namreč iz usmerjenosti na dopustne emisije in iz velikopotezne prirodnogeografske conalnosti Sovjetske zveze.

Darko Radinja

Characteristics and Delimitation of Nordic and Mountainous Areas. Nordia 20, Geographical Society of Northern Finland, Oulu 1986. 142 strani, 68 kart, 5 slik, 22 diagramov in grafikonov. 20 tabel.

Zbornik prvega simpozija Študijske skupine za razvoj gorskih in subpolarnih območij, ki je potekal od 20. do 26. avgusta 1985 v Guelph-Sudbery, v kanadski Severni Ontariji, je izšel kot posebna izdaja Nordie-publikacije Geografskega društva Severne Finske. Simpozij je bil posvečen temi: Značilnosti in omejitve nordijskih in gorskih območij. Zbornik prinaša 14 razprav, uredil pa ga je Leo Koutaniemi.

Glavna razprava se ukvarja s proučevanjem kriterijev za omejitve polarnih – »nordijskih« območij. M. Chabour jih je opredelil na primeru Skandinavskega polotoka, upoštevajoč naravne in ekonomske značilnosti. Fizično-geografske značilnosti, elemente in dejavnike je preučilo in opredelilo več avtorjev. U. Varjo je označil polarno klimo, njene vplive in učinke. S. Thukane se ukvarja z omejitvijo klimatsko-fitogeografskih regij v polarnih območjih, upoštevajoč klimatske, botanične, pedološke in geomorfološke značilnosti. L. Sommers je obdelal kontinentalna šelfna območja v polarnih predelih in opredelil njihov pomen.

Z opredelitvijo družbenogeografske problematike se ukvarjajo štirje avtorji. M. Häkklä je proučil širjenje in krčenje kmečkih naselij na Severnem Finskem po drugi svetovni vojni. H. Jussila je osvetlil pomen mehanizacije pri regionalno raznolikem kmetovanju. E. Siuruainen pa je predstavil posledice socialnih sprememb na razvoj odročnih predelov. H. Volkman pa je na primeru Srednje Finske ovrednotil stopnjo urbanizacije ruralne regije. Podobne strukturne ekonomske alternative za prihodnost ugotavlja U. Wieberg tudi za Severno Švedsko.

Problematiki gorskih predelov so posvečeni trije prispevki. Švicar W. Leimgruber je višinsko coniral kanton Fribourg in opredelil gospodarsko usmerjenost in pomembnost posameznih delov ter zanje označil spreminjanje gospodarske usmerjenosti v zadnjih štiridesetih letih. Gorske regije Zahodne Kanade je omejil in v njih očrtal družbene dejavnosti Kanadčan M. Sundstrom, medtem ko je F. Dohrs kot politični geograf načel historično temo in osvetlil geopolitični pomen Zakarpadske Ukrajine.

Problematiki z domačih krajev, kjer se je odvijal simpozij, sta bili namenjeni dve razpravi. Pripravili so ju geografi iz univerzitetnih centrov v Severnem Ontariju. C. Taper in O. Sarrinen sta preučila finsko-kanadske migracije v Ontarijo in njihove oblike. M. Toughton in S. Harney pa sta ovrednotila pomen spreminjanja kmetijstva v Severnem Ontariju.

Metod Vojvoda